

УНИВЕРСИТЕТСКАЯ НАУКА – 2013, ИНЖЕНЕРНО - ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ Ф-Т

И.Т. Фролов внес большой вклад в исследование глобальных проблем человечества, создание их классификации. С позиций сегодняшнего этапа в изучении этих проблем можно утверждать, что работы Фролова помогают развитию антропологического аспекта концепции устойчивого развития, становлению методологии исследования глобальных проблем, формированию комплексного подхода к поиску путей их разрешения.

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ СМІХУ В ДЕРЖАВАХ ТОТАЛІТАРНОГО ТИПУ

О.В. Мальцева, к. філос. н., доцент, ДВНЗ «ПДТУ»

Як надскладний соціальний феномен сміх ніколи не буває тотожним самому собі, його амбівалентність виявляє себе в поліфункціональному впливі на суспільство. Специфічним є взаємозв'язок сміху та суспільного життя в державах тоталітарного типу. Аналіз подій ХХ ст., тобто часу розквіту тоталітаризму, фіксує відхід від традиційного сприйняття сміхової культури як народної, «низової», котра повсякчас знаходиться в опозиції до влади, що була започаткована М. Бахтіним у його семіотичній теорії карнавалу.

Дослідники тоталітаризму Р. Арон, Х. Арендт З. Бжезинський та ін. зауважують на тому, що в умовах цієї соціально-політичної системи влада прагне створити державу, яка регулюється всеохоплюючою ідеологією, котра латентно звертається не до свідомості, а до несвідомого громадян. Звісно, що сміх як неконтрольована, несвідома реакція, жива емоція несла загрозу режимам та потребувала приборкання, особливого контролю і підпорядкування владі. Так, говорячи про радянський сміх, Г. Ріттершпорт підкреслює, що жартівники того періоду часто не тільки не були противниками влади, а, навпаки, дуже активно її підтримували. Соціальні дослідники помічають, що сміхові настрої в тоталітарних державах демонструють здатність зрощуватися з владними структурами задля їх ствердження, утворюючи незвичний симбіоз, який знайшов вираз у понятті «тоталітарний сміх». Сміх, як будь-яка інша емоція, не існує іманентно, а передбачає механізм його трансляції. Тоталітарні режими використовували сміх задля підсилення ідеологічних настанов через найдієвіші канали масової комунікації: у СРСР, приміром, від партійних з'їздів (досить згадати численні ремарки в стенограмах з'їздів ВКП (б) – «сміх у залі», «схвальних сміх і тривалі оплески» тощо), ідеологічних свят на кшталт «комсомольських карнавалів» до

літератури, кінематографу, цирку, що також були вписані в систему тоталітарних сміхових практик. Як пише Х. Гюнтер в роботі «Естетика держави і трагедія сміху», «...хоча за семантичним наповненням сміх у націоналістичному та сталінському режимах різнилися, за функціональним впливом вони багато в чому співпадали». Деформований сміх не стільки засуджував владу, скільки адаптував до неї. Цієї ж думки додержується Р. Герцог, автор книги «До смерті смішно: гумор у гітлерівській Германії»: «У кінцевому рахунку сміх слугував стабілізації системи», сприяючи її гуманізації, роблячи її більш впевненою, такою, що не побоюється насмішок і усталюється.

САТИРА І. ФРАНКА ЯК СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ ЙОГО СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДІВ

О.В. Мальцева, к. філос. н., доцент, ДВНЗ «ПДТУ»

Під час зміни вектору соціального розвитку замість раціонального осмислення суспільного буття на перший план виходять ірраціональні засоби пояснення цих трансформацій, що відбивається у суто літературно-художній, мистецькій формі. У І. Франка відбулося дивне зрощення художнього та логіко-раціонального мислення, яке О. Забужко визначила як «філософізація творчості». В конденсованому інтелектуальному акті осягнення суспільних реалій українського буття к. ХІХ-поч. ХХ ст. перехід у план соціально-філософських проблем не знімає у нього чуттєвості, емоційного переживання. Франко шукав гармонійного синтезу. На відміну від тих, хто, як Б. Спіноза, прийшли в світ «...не осміювати, не оплакувати, але осмислювати», Франко був покликаний осмислювати, плачучи і сміючись. Сміх не тільки не зводив його на манівці розважальності, але й створював контексти для концентрації філософських проблем українства. «Соціальний окомір» письменника обирав для сатиричного відображення найгостріші питання пошуку української національної самоідентифікації. Ці питання й досі бентежать, вони залишаються болісними і актуальними.

За саркастичними висловами та влучною іронією проглядається страх і застереження Франка щодо неготовності тих, хто вважає себе українською «верхівкою», до реалізації національних українських спрямувань. Автор висміює українську політичну еліту, радикалів усіх «мастей». Його відверто дратує філістерство західноукраїнської інтелігенції, яка претендує на звання «виразника ідеї нації», носія «високих принципів», та її сприяння обдиранню власного народу, мрії про кар'єру, влаштування прибуткових справ на тлі дискусій про українську мову і перспективи росту. Українських австрофілів Франко